

Stelian Ioan VIDU

Dreptul de retenție în raporturile juridice civile

Universul Juridic

București

-2010-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2010, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
AUTORULUI ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE
PE INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VIDU, STELIAN IOAN**

Dreptul de retenție în raporturile juridice civile /
Stelian Ioan Vidu. - București : Universul Juridic, 2010
ISBN 978-973-127-319-8

347

REDACȚIE:

tel./fax: **021.314.93.13**

tel.: **0732.320.665**

e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL

telefon: **021.314.93.15; 0733.673.555**

DISTRIBUȚIE:

tel./fax: **021.314.93.16**

e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%**

LISTĂ DE ABREVIERI

alin.	– alineatul
art.	– articolul
cap.	– capitolul
Cass. civ.	– Chambre civile de la Cour de Cassation
Cass. com.	– Chambre commerciale de la Cour de Cassation
C. civ.	– Codul civil
C. civ. fr.	– Codul civil francez
C. com.	– Codul comercial
C. pen.	– Codul penal
C. pr. civ.	– Codul de procedură civilă
C.D.	– Culegere de decizii
C.S.J.	– Curtea Supremă de Justiție
dec.	– decizia
dec. civ.	– decizia civilă
Dreptul	– revista „Dreptul”
Ed.	– Editura
ed.	– ediția
H.G.	– Hotărârea Guvernului
idem	– același autor
ibidem	– în același loc
infra	– mai jos, mai departe
JCP	– Juris-Classeur Periodique. La semaine juridique. Édition Generale
lit.	– litera
L.G.D.J.	– Librairie Générale de Droit et Jurisprudence
L.P.	– revista „Legalitatea Populară”
M. Of.	– Monitorul Oficial al României, partea I
nr.	– numărul
n.n.	– nota noastră
Obs.	– Observations
O.U.G.	– Ordonanța de urgență a Guvernului

op. cit.	– opera citată
p./pp.	– pagina/paginile
pct.	– punctul
P.R.	– revista „Pandectele Române”
P.A.	– Petites affiches
R.D.C.	– Revista de drept comercial
R.D. imm.	– Revue de droit immobilier
R.G.D.C.	– Revue générale de droit civil belge
R.J. com.	– Revue de jurisprudence commerciale
Rev. huissiers	– Revue des huissiers de justice
R.R.D.	– Revista română de drept
R.R.J.	– Revue de recherche juridique
R.T.D. civ.	– Revue trimestrielle de droit civil
R.T.D. com.	– Revue trimestrielle de droit commercial
Repertoriu I	– Ioan Mihuță, Alexandru Lesviodax, Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1952-1969, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1970
Repertoriu II	– Ioan Mihuță, Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1969-1975, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976
sent.	– sentința
S.U.B.B.	– Revista „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, seria Jurisprudentia
supra	– deasupra, mai sus
t.	– tomul
T. jud.	– Tribunalul Județean;
T. mun.	– Tribunalul Municipiului
T. reg.	– Tribunalul Regional
T.S.	– Tribunalul Suprem
urm.	– următorul, următoarele
vol.	– volumul

CUVÂNT ÎNAINTE

Dreptul de retenție este o garanție reală atipică de care beneficiază unii creditori pentru a-și asigura realizarea creanțelor pe care le au față de debitorii lor. Clarificarea cât mai deplină a problematicei dreptului de retenție, mai ales a naturii și specificității sale, a regimului său juridic, nu putea fi decât sarcina unui tânăr cercetător, pasionat, competent, serios și creativ. El a apărut în spațiul științei juridice din țara noastră și se numește Stelian Ioan Vidu. Era așteptat de mult, deoarece, în ultimele șapte decenii, nu a fost realizată o lucrare serioasă cu caracter monografic pe această temă, care să corespundă realităților și trebuințelor actuale. Lucrările publicate relativ recent sub forma unor teze de doctorat sunt cu totul descriptive, superficiale; sunt mai mult compilații lipsite de problematizări, care cuprind în conținutul lor aceleași analize, calificări și soluții revoluate.

Abordarea științifică profundă, problematizată și contributivă a acestui subiect nu este la îndemâna oricărui jurist, din cauza dificultăților pe care le presupune, în bună parte datorită absenței unor reglementări generale, de principiu, precum și pentru faptul că necesită o pregătire temeinică în întregul drept civil; o asemenea întreprindere este posibilă numai în urma unui studiu intens și cuprinzător și a unei reflecții atente asupra fenomenelor juridice, mai ales din materia obligațiilor, contractelor speciale și drepturilor reale. Toate aceste cerințe și condiții sunt întrunite în cazul de față. Autorul este un jurist practician și, în același timp, teoretician a cărui valoare este pe deplin validată. Majoritatea analizelor care alcătuiesc conținutul ideatic al lucrării au fost deja comunicate științific de autor în câteva studii și articole dense, publicate în cele mai prestigioase reviste de specialitate.

Cercetarea dreptului de retenție este realizată de autor cu multă competență, în cele mai multe locuri analitic, în profunzime, cu deosebit simț juridic. De aceea, din capul locului, se impune să evidențiem valoarea de necontestat a analizelor desfășurate, a opiniilor proprii pe care le formulează, convingător și solid argumentate, precum și a clarificărilor exprimate în legătură cu toate aspectele

controversate. Soluțiile teoretice și practice pe care le propune sau, după caz, le susține, prin limpezimea și coerența lor, fundamentele lor teoretice, constituie dovezi ale valorii științifice de necontestat a acestei reușite monografii.

În urma studierii cu probitate a unei vaste bibliografii în materie, încă de la începutul demersului său, autorul a decelat cu multă perspicacitate principalele probleme care trebuie să fie rezolvate pentru a putea răspunde la întrebările la care textele legale în vigoare nu ne oferă răspunsuri explicite și utile. În urma stabilirii reperelor demersului său, autorul a înțeles să-și structureze cercetarea și rezultatele acesteia în două mari falii: analiza aspectelor generale cu privire la dreptul de retenție, urmată de abordarea cazurilor de aplicație specială a acestuia, în diferitele materii ale dreptului civil. Așa se face că lucrarea este structurată foarte bine în două titluri, cu o întindere aproximativ egală.

Titlul I este consacrat aspectelor generale sau teoriei generale a dreptului de retenție, fiind alcătuit din cinci capitole. În debutul acestui titlu, autorul a apreciat foarte bine că este necesar, înainte de toate, să încerce descifrarea fundamentului și circumscrierea domeniului de aplicare a dreptului de retenție. Aceasta pentru motivul că numai după rezolvarea celor două probleme este posibilă formularea unei definiții corespunzătoare, se pot decela condițiile și determina corect natura și conținutul juridic ale dreptului în discuție.

În primul rând, se afirmă că fundamentul și criteriul generalizator al dreptului de retenție îl formează conexitatea, care permite existența acestei garanții reale dincolo de aplicațiile sale practice și speciale prevăzute expres în diferitele dispoziții legale disparate. Autorul face o clară și inconfundabilă deosebire între conexitatea materială și conexitatea juridică. Se susține cu tărie și cu temei că dreptul de retenție veritabil este un mecanism juridic ce se fundamentează exclusiv pe conexitatea materială dintre o creanță și un lucru; atunci când dreptul de retenție se întemeiază pe o conexitate juridică dintre două obligații, în realitate, se confundă cu excepția de neexecutare, mijloc juridic de apărare a debitorilor în raporturile obligaționale sinalagmatice. Constatăm în acest fel că se rezolvă corect și cu claritate, pentru prima dată în doctrina noastră juridică, problema

fundamentului dreptului de retenție, pe baza căruia se poate circumscrie cu ușurință sfera sa de aplicare practică în acele ipoteze în care lipsește o dispoziție legală expresă, explicită și specială.

Având un asemenea reper, autorul a procedat la formularea definiției dreptului de retenție și la descoperirea și analiza condițiilor necesare nașterii acestuia, unele privitoare la creanța garantată și altele la bunul grevat. Definiția formulată, însă, poate fi înțeleasă în toate componentele sale numai după ce se lecturează un întreg capitol următor, în care este decelată natura juridică și sunt explicate, pe de o parte, atributele și, pe de altă parte, caracterele juridice ale dreptului de retenție. Un lucru trebuie reținut: dreptul de retenție conferă retentorului un singur atribut, care constă în puterea de a refuza predarea sau restituirea bunului grevat, prerogativă care are vocația de a contura „ imaginea unui garanții redutabile”.

În același context, este util să subliniem și modul în care este pusă în discuție și soluționată problema opozabilității dreptului de retenție, îndeosebi față de creditorii cu garanții reale ai debitorului obligației garantate, sub impactul reglementărilor din Legea nr. 99/1999; în această ordine de idei, este de reținut și soluția *de lege ferenda* propusă de autor. De asemenea, considerăm justă critica sa în legătură cu faptul că noul Cod civil consacră inopozabilitatea dreptului de retenție față de creditorii urmăritori ai bunului grevat, ceea ce este contrar mecanismului propriu și funcției de garanție ale acestuia.

Primul titlu se încheie cu abordarea stingerii dreptului de retenție, pe cale principală și, respectiv, pe cale accesorie, ca efect al stingerii obligației garantate, conform principiului *accessorim sequitur principale*. Ni se pare interesantă și importantă prezentarea critică a reglementărilor din noul Cod civil referitoare la stingerea dreptului de retenție, care sunt deficitare și incomplete.

Titlul al II-lea al lucrării, așa cum arătam, are rolul unei părți speciale a teoriei dreptului de retenție, în care sunt supuse unei analize minuțioase cazurile de aplicație practică a acestui mecanism, cu valențe și funcții de garanție reală. Sunt avute în vedere atât cazurile reale, cât și cele aparente de aplicare a dreptului de retenție, reglementate în Codul civil român, unele dintre ele fiind întâlnite și în textele noului Cod civil, precum și acelea consacrate pe cale pretoriană, fără a fi prevăzute expres într-o dispoziție legală.

Și din lectura acestui titlu rezultă că autorul apreciază că pot fi circumscrise domeniialității dreptului de retenție și calificate ca atare numai acele cazuri în care dreptul de a refuza predarea sau restituirea unui bun este fundamentat pe o conexitate materială între creanță și bun. Atunci când refuzul are ca fundament exclusiv conexitatea juridică dintre două obligații reciproce, ne aflăm în prezența excepției de neexecutare. În schimb, în situația în care refuzul de predare a bunului se întemeiază în același timp pe existența unei conexități materiale, cât și pe a unei conexități juridice, dreptul de retenție și excepția de neexecutare există deopotrivă și își găsesc aplicare în egală măsură, putând fi exercitate simultan sau, după caz, succesiv. În lipsa conexității materiale dintre creanță și bun, dreptul de retenție nu se poate naște și nici exista.

După ce am prezentat în sinteză densul conținut al lucrării, este necesar să mai arătăm că autorul ne înfățișează și pune în discuție, cu multă atenție și cu probitate științifică, toate opiniile exprimate în doctrină în legătură cu acest subiect. Analiza este obiectivă, critică și creatoare. În legătură cu fiecare problemă controversată sau insuficient analizată în doctrină, se formulează păreri proprii care uneori au valoare de soluții originale, bine și convingător argumentate. Mai mult, chiar și atunci când autorul își însușește opiniile ori soluțiile altora, ni le prezintă într-o manieră personală și le însoțește, fără excepție, de o argumentare suplimentară și contributivă. Toate acestea sunt probe ale originalității discursului științific obiectivat în lucrare.

Pregătirea profesională de excepție a autorului, în special în spațiul dreptului privat, cunoașterea în profunzime a practicii judiciare, spiritul de observație, tenacitatea și scrupulozitatea de care dă dovadă, tendința spre perfecționism, ideile și soluțiile pe care le formulează științific, precum și altele, sunt calități ale unui jurist de valoare, cu netăgăduite valențe de cercetător creativ.

Lucrarea este realizată pe baza unei informări bibliografice complete, fără omisiuni. Au fost consultate, studiate și utilizate peste 100 de lucrări ale autorilor români și în jur de 80 de lucrări ale autorilor francezi, dintre care unele de cea mai recentă apariție, ceea ce constituie o adevărată performanță, date fiind limitele evidente ale subiectului cercetat.

Stilul în care este redactată lucrarea are caracter personal și inconfundabil. Autorul nu imită pe nimeni. Demonstrațiile sunt clare, tehnice, exacte, de specialitate și într-o logică impecabilă.

În concluzie, apreciem că lucrarea domnului Stelian Ioan Vidu este de indiscutabilă valoare științifică, putând fi considerată o contribuție importantă la progresul științei dreptului civil, cu numeroase și accentuate elemente de originalitate, necesară teoriei și practicii juridice românești. De aceea, cu întreaga noastră răspundere și cu deplină plăcere, o recomandăm tuturor juriștilor teoreticieni și practicieni, precum și studenților, masteranzilor, doctoranzilor în drept.

12 aprilie 2010

Prof. Dr. Liviu Pop – Șeful Catedrei de drept privat, Facultatea de
Drept, Universitatea „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca

INTRODUCERE

Dreptul de retenție, ca mecanism de garanție autonom¹, își găsește originile sale în dreptul roman, în așa-numita „*exceptio doli*”².

Cu toată evoluția sa istorică îndelungată, dreptul de retenție³ se prezintă astăzi ca o instituție ale cărei contururi sunt imprecise. La această situație a contribuit în mod covârșitor o legislație careia i se reproșează că nu cuprinde dispoziții care să contureze cadrul general de aplicare a dreptului de retenție.

Codul civil român actual⁴, precum antecesorul său, Codul civil

¹ Dreptul de retenție este cunoscut ca atribut al gajului (astfel, art. 1694 C. civ. prevede că: „Debitorul nu poate pretinde restituțiunea amanetului decât după ce a plătit în întreg capitalul, dobânzile și spezele datoriei pentru a cărei siguranță s-a fost dat amanetul”); pentru amănunte privind dreptul de retenție al creditorului gajist, a se vedea L. Pop, *Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Lumina Lex, București, 2000, p. 432) sau al garanției reale mobiliare [astfel, art. 11 alin. (1) din Titlul VI al Legii nr. 99/1999 prevede că: „Dacă debitorul nu își îndeplinește obligația, garanția reală îi dă creditorului garantat dreptul de a intra în posesie sau de a reține bunul afectat garanției și dreptul de a-l vinde pentru a-și obține plata obligației garantate”]; pentru amănunte privind dreptul de retenție al creditorului beneficiar al unei garanții reale mobiliare, a se vedea R. Rizoiu, *Garanțiile reale mobiliare*, Ed. Universul Juridic, București, 2006, p. 100]. Dar, ceea ce interesează demersului nostru este retenția ca mecanism autonom, atunci când prezența sa este semnalată în afara celor două tipuri de garanții reale menționate.

² Pe calea acestei excepții, creație a pretorului, era îngăduită invocarea dreptului de retenție de către posesorul confruntat cu o acțiune în revendicare până la achitarea cheltuielilor necesare efectuate în legătură cu lucrul sau de către partea unui contract sinalagmatic până la momentul în care celălalt contractant aducea la îndeplinire datoria ce-i revenea (a se vedea A. Aynès, *Le droit de rétention*, Économica, Paris, 2005, p. 7).

³ Din punct de vedere etimologic denumirea de drept de retenție își găsește originile în Institutele lui Iustinian și în Digeste (a se vedea Sârbu M. Lazăr, *Dreptul de retențiune în legislația comparată civilă și comercială*, Tipografia „Tribuna”, Brașov, 1942, p. 11).

⁴ Codul civil român actual a intrat în vigoare la 1 decembrie 1865 și va fi în continuare aplicabil până la momentul intrării în vigoare a noului Cod civil, publicat în M. Of. nr. 511 din 24 iulie 2009. Sub acest ultim aspect, este de reținut art. 2664 din noul Cod civil potrivit căruia: „(1) Prezentul Cod civil intră în vigoare la data la care va fi stabilită în legea pentru punerea în aplicare a acestuia. (2) În termen de 12 luni de la

napoleonean¹, se rezumă să cuprindă doar dispoziții izolate, incidente anumitor materii². Afirmatia este pe deplin valabilă și în privința altor acte normative, care, la rândul lor, se rezumă să conțină doar aplicații practice ale dreptului de retenție.

Textele legale incidente retenției au lăsat așadar fără răspuns întrebări precum: Care este fundamentul și domeniul de aplicare al dreptului de retenție? Care sunt condițiile recunoașterii sale? Care sunt prerogativele retentorului? Care este natura juridică a acestuia? Care sunt modalitățile de stingere a dreptului de retenție?

Imperativul aplicării dreptului de retenție diverselor situații ivite în practica judiciară a reclamat un răspuns întrebărilor menționate.

data publicării prezentului Cod, Guvernul va supune Parlamentului spre adoptare proiectul de lege pentru punerea în aplicare a Codului civil”.

Noul Cod civil este rezultatul unui proces legislativ îndelungat. Într-o primă formă, el a fost adoptat de către Senat la data de 13.09.2004. Ulterior, în legătură cu această variantă s-au formulat mai multe propuneri de amendamente (atât forma adoptată de către Senat, cât și amendamentele au fost publicate la adresa: <http://www.just.ro/>, rubrica „PROPUNERI DE AMENDAMENTE LA PROIECTUL NOULUI COD CIVIL”). Textul actual este rezultatul modificărilor realizate în baza acestor propuneri, dar și a discuțiilor purtate la nivelul Comisiei parlamentare constituite în acest scop. Am considerat necesare aceste succinte precizări, întrucât pe parcursul lucrării vom face trimitere și la textele ce au precedat adoptarea noului Cod civil în conținutul actual, atunci când acest lucru este necesar pentru a decela sensul unora dintre dispozițiile sale.

¹ Codul civil napoleonean se înscrie în tradiția inaugurată de dreptul roman și continuată de vechiul drept francez. Precum în perioada romană, dreptul cutumiar francez nu cunoaște o reglementare generală a dreptului de retenție, ci cuprinde doar o serie de aplicații practice ale sale. Menționăm: Cutuma de la Paris care acordă un drept de retenție hangiuului asupra cailor și bagajelor călătorilor adăpostiți la hanul său; Cutuma de la Orléans care recunoaște un drept de retenție comoștenitorului obligat la raport pentru cheltuielile pe care le-a făcut pentru conservarea bunului; Cutuma de la Nivernais care acordă un drept de retenție lucrătorilor folosiți la munci agricole asupra instrumentelor de muncă întrebuințate (a se vedea: Sârbu M. Lazăr, *op. cit.*, p. 12; F. Ciutacu, *Garanțiile de executare a obligațiilor. Garanțiile personale și garanțiile reale*, Ed. Themis Cart, București, 2006, p. 404; A. Aynès, *op. cit.*, p. 7).

² Spre deosebire de Codul civil napoleonean, alte coduri moderne asigură dreptului de retenție o reglementare generală, dincolo de aplicațiile sale particulare. Este, spre exemplu, cazul: Codului civil german, al Codului civil din Quebec, al Codului civil suedez (a se vedea: F. Ciutacu, *op. cit.*, p. 405; A. Aynès, *op. cit.*, pp. 5-6).

Acest rol a fost asumat de către doctrină și jurisprudență, dar, pe fondul deficiențelor legislative semnalate, soluțiile oferite au fost dintre cele mai diverse și, nu de puține ori, antagonice.

Acestea sunt, pe scurt, premisele demersului nostru.

Abordarea problematicii dreptului de retenție ne-am propus să o realizăm din două perspective. Pe de-o parte, am înțeles să ne preocupăm de aspectele generale ce privesc retenția, iar, pe de altă parte, am analizat aplicațiile sale speciale în cadrul diferitelor materii ale dreptului civil, ceea ce a și condus la organizarea lucrării în două unități structurale principale.

Am decis ca analiza aspectelor generale să debuteze cu delimitarea fundamentului și domeniului de aplicare al dreptului de retenție. Numai în măsura în care coordonatele retenției au fost bine conturate, ne-am ocupat de celelalte aspecte de natură a întregi imaginea instituției analizate. Au stat astfel în atenția noastră probleme precum: definiția, condițiile, natura juridică și stingerea dreptului de retenție.

Cercetarea ipotezelor de aplicare a retenției în diferitele materii ale dreptului civil s-a realizat, în primul rând, prin prezentarea cazurilor care își găsesc o reglementare expresă în Codul civil sau în alte acte normative. Dar nu ne-am limitat numai la ele, ci am avut în vedere și alte situații de aplicare a dreptului de retenție, identificate doctrinar și jurisprudențial, care, prin frecvența lor, dar mai ales prin problemele ridicate, au impus o atenție specială.

Trebuie făcută mențiunea că, odată cu intrarea în vigoare a noului Cod civil, dreptul de retenție va beneficia atât de o reglementare generală¹, cât și de dispoziții speciale aplicabile anumitor materii, după modelul actualului Cod civil.

¹ Este de menționat că și în perimetrul legislației franceze poate fi semnalată existența unei traiectorii similare. Avem în vedere art. 2286 C. civ. fr., în noul său conținut (conferit de Ordonanța nr. 2006-346 din 23 martie 2006, aprobată prin Legea nr. 2007-212 din 20 februarie 2007), potrivit căruia: „Peut se prévaloir d'un droit de rétention sur la chose: 1° Celui à qui la chose a été remise jusqu'au paiement de sa créance; 2° Celui dont la créance impayée résulte du contrat qui l'oblige à la livrer; 3° Celui dont la créance impayée est née à l'occasion de la détention de la chose. Le droit de rétention se perd par le dessaisissement volontaire”. Se trasează astfel coordonatele dreptului de retenție, ce ar urma să se aplice ori de câte ori între creanța garantată și

Prezența acestui dublu plan legislativ, constituit, pe de-o parte, de actuala reglementare, pe de altă parte, de noile dispoziții aplicabile retenției, regăsite în noul Cod civil, nu a putut fi ignorat în elaborarea lucrării de față. Abordarea instituției dreptului de retenție va fi deci realizată prin raportare, în primul rând, la textele în vigoare, urmând a se face întotdeauna referire și la dispozițiile din noul Cod civil.

lucru există o conexitate convențională, materială și juridică (pentru amănunte privind implicațiile noii reglementări asupra evoluției dreptului de retenție, a se vedea: A. Aynès, *La consécration légale des droits de rétention*, Recueil Dalloz (Dossier) 2006, nr. 19, pp. 1301-1302; J.-P. Branlard, *L'essentiel du droit des garanties de paiement*, 2ème éd., Gualino, Paris, 2007, pp. 59-62).

TITLUL I

ASPECTE GENERALE PRIVIND DREPTUL DE RETENȚIE

Așa cum anunțăm în contextul considerațiilor introductive, am optat ca, prioritar, să delimităm cu claritate fundamentul și domeniul de aplicare al dreptului de retenție (Capitolul I). Odată stabilite limitele instituției analizate, vom oferi într-un alt capitol o definiție dreptului de retenție, urmând să ne aplecăm și asupra condițiilor necesare nașterii sale (Capitolul II). În continuare, vom încerca să decelăm natura juridică a retenției (Capitolul III), pentru ca în cadrul altui capitol să analizăm stingerea dreptului de retenție (Capitolul IV). În final, ne vom ocupa de problema constituirii dreptului de retenție pe cale convențională (Capitolul V).

CAPITOLUL I

FUNDAMENTUL ȘI DOMENIUL DE APLICARE AL DREPTULUI DE RETENȚIE¹

Dincolo de a fi un simplu criteriu de generalizare a aplicării dreptului de retenție în afara cazurilor expres prevăzute de lege, conexitatea reprezintă fundamentul dreptului de retenție (Secțiunea I). Deși în mod constant conexitatea materială și juridică sunt privite ca manifestări ale aceleiași legături, în realitate ele se privesc ca raporturi ete-

¹ A se vedea S. I. Vidu, *Dreptul de retenție în cazul conexității juridice, formă de manifestare a excepției de neexecutare*, în *Dreptul* nr. 11/2006, pp. 69-85.

rogene de natură a se constitui în fundamente diferite ale retenției. Această împrejurare constituie premisa abandonării concepției unitare asupra dreptului de retenție (Secțiunea a II-a). Dat fiind că în situația conexității juridice retenția nu este decât o formă de manifestare a excepției de neexecutare, urmează că doar mecanismul întemeiat pe conexitatea materială dintre creanță și lucru trebuie cantonat în perimetrul dreptului de retenție (Secțiunea a III-a).

Secțiunea I

Conexitatea, criteriu de generalizare și fundament al dreptului de retenție

În absența unei teorii generale, două puncte de vedere s-au conturat asupra sferei de aplicare a dreptului de retenție.

Potrivit unuia dintre ele, dreptul de retenție trebuie recunoscut doar în situațiile expres și limitativ prevăzute de lege¹. S-a arătat că doar o asemenea interpretare ar răspunde voinței legiuitorului, a cărui tăcere în materia consacrării unui drept „general” de retenție nu poate avea altă semnificație decât tocmai repudierea unei aplicări largi a acestuia². În plus, s-a invocat că dreptul de retenție sfârșește în cele din urmă în a oferi o preferință retentivului³, așa încât retenția se privește ca o excepție de la regula egalității creditorilor, iar o astfel de derogare nu poate fi decât în mod formal consacrată de către legiuitor⁴.

Așa cum, de altfel, s-a observat⁵, teoria aplicării limitate a dreptului de retenție a avut un caracter izolat, ea fiind contrazisă de dezvoltarea

¹ Menționăm pentru teoria aplicării limitate a dreptului de retenție pe F. Laurent, *Principes de droit civil français*, t. XXIX, Bruylant-Christophe & Cie, Bruxelles, 1878, pp. 320-322, iar pentru literatura juridică română, pe D. Alexandresco, *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român*, t. X, Atelierele Grafice Socec & Co., Societate Anonimă, București, 1911, pp. 346-348.

² A se vedea F. Laurent, *op. cit.*, p. 320.

³ *Idem*. Asemănător, s-a menționat că dreptul de retenție este o „precădere, un quasi-privilegiu” (a se vedea D. Alexandresco, *op. cit.*, p. 346).

⁴ A se vedea D. Alexandresco, *op. cit.*, p. 344; F. Laurent, *op. cit.*, p. 320.

⁵ A se vedea Sârbu M. Lazăr, *op. cit.*, p. 40.

tarea ulterioară a retenției, a cărei aplicare a depășit sfera restrânsă a cazurilor expres prevăzute de lege.

Abandonarea ideii aplicării limitate a dreptului de retenție a ridicat însă problema identificării unui criteriu generalizator care să explice extinderea incidenței sale și în afara cazurilor expres prevăzute de lege.

O primă opinie a identificat în echitate un criteriu suficient pentru a extinde aplicarea dreptului de retenție în afara cazurilor strict determinate de lege¹. Independent de orice legătură dintre creanță și lucru, retenția ar urma să fie recunoscută în favoarea oricărui creditor care se află în stăpânirea unui bun ce aparține debitorului său, căci este just refuzul de restituire a lucrului atât timp cât creanța creditorului, ținut de obligația de a preda bunul, nu a fost stinsă. Punctul de vedere prezentat și-a găsit susținerea în Codul comercial german și Codul civil elvețian, precum și în similitudinile existente între dreptul de retenție și compensație².

Această orientare, ce consacră recunoașterea *ex dispari causa* a dreptului de retenție, a fost criticată pentru motivul că ea derogă, fără a avea susținere în textele legii, de la dispozițiile imperative ale art. 1718 C. civ. (art. 2052 C. civ. fr.) și ale art. 1720 C. civ. (art. 2094 C. civ. fr.)³. De asemenea, împărtășirea acestei concepții ar fi de natură să-l determine pe creditor să găsească mijloacele necesare pentru a intra în stăpânirea bunurilor debitorului său, iar pe acesta din urmă să remită creditorilor fictivi bunurile sale pentru a le sustrage unei urmăriri

¹ Pentru o prezentare a acesteia, a se vedea: P. Vasilescu, *Privire asupra naturii juridice a dreptului de retenție*, în S.U.B.B. nr. 2/1993, p. 83; A. Colin, H. Capitant, *Cours élémentaire de droit civil français*, t. 2, 4ème éd., Dalloz, Paris, 1924, pp. 778-779; J. Mestre, E. Putman, M. Billiau, *Traité de droit civil. Droit commun des sûretés réelles*, sous la direction de J. Ghestin, L.G.D.J., Paris, 1996, p. 63; H. et L. Mazeaud, J. Mazeaud, F. Chabas, *Leçons de droit civil. Sûretés. Publicité foncière*, t. III, Montchrestien, Paris, 1999, pp. 190-191; A. Aynès, *Le droit de rétention*, citat *supra*, pp. 84-87.

² În sensul că dreptul de retenție nu este altceva decât o variantă a compensației, a se vedea A. Colin, H. Capitant, *op. cit.*, p. 783. Asupra asemănărilor și deosebirilor dintre dreptul de retenție și compensație, a se vedea: Sârbu M. Lazăr, *op. cit.*, pp. 79-80; G. Plastara, *Curs de drept civil. Siguranțele reale*, Ed. Curierul Judiciar, București, 1927, pp. 131-132.

³ A se vedea P. Vasilescu, *op. cit.*, p. 83.

silite¹. În plus, criteriul propus ar fi insuficient pentru a justifica aplicarea extensivă a dreptului de retenție, întrucât toate instituțiile juridice se fundamentează, în cele din urmă, pe considerente de echitate². Pe de altă parte, chiar eșafodajul pe care este construită opinia criticată este greșit, fiind profund inechitabil să se asigure unuia dintre creditori „un rang preferențial” în detrimentul celorlalți, pentru simplul motiv că deține un bun al debitorului său³.

În prezent, în raport de obiecțiile formulate la adresa primului punct de vedere, atât doctrina⁴, cât și practica judiciară⁵ acceptă extinderea aplicării dreptului de retenție în afara situațiilor reglementate expres de lege, numai în acele cazuri în care există o legătură între creanța garantată și lucru (conexitatea materială sau obiectivă) sau detenția acestuia (conexitatea juridică sau intelectuală)⁶.

Fără a fi străină de echitate, ci sprijinindu-se pe ea⁷, conexitatea se constituie așadar în criteriul dezvoltat de literatura de specialitate și

¹ A se vedea H. et L. Mazeaud, J. Mazeaud, F. Chabas, *op. cit.*, p. 190.

² A se vedea A. Aynès, *Le droit de rétention*, citat *supra*, p. 91.

³ *Idem*, p. 92.

⁴ A se vedea: R. Petrescu, V. Scherer, Gh. Nichita, *Probleme teoretice și practice de drept civil*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1987, pp. 70-73; R. Sanilevici, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, 1976, pp. 323-324; L. Pop, *op. cit.*, p. 453; C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ed. a IX-a, Ed. Hamangiu, București, 2008, pp. 428-429; J. Mestre, E. Putman, M. Billiau, *op. cit.*, pp. 62-67; P. Malaurie, L. Aynès, *Les sûretés. La publicité foncière*, Ed. Cujas, Paris, 1998, p. 163; H. et L. Mazeaud, J. Mazeaud, F. Chabas, *op. cit.*, pp. 190-191; A. Aynès, *Le droit de rétention*, citat *supra*, p. 83 și urm.

⁵ A se vedea: T.S., dec. civ. nr. 2179/1976, în R.R.D. nr. 5/1977, p. 67; Trib. Mun. București, dec. nr. 2938/1983, în R.R.D. nr. 7/1984, p. 62; T. jud. Hunedoara, dec. civ. nr. 532/1984, în R.R.D. nr. 2/1985, p. 69; Trib. Mun. București, dec. nr. 630/1987, în R.R.D. nr. 7/1987, p. 70; T.S., dec. civ. nr. 998/1987, în R.R.D. nr. 3/1988 p. 63; T.S., dec. civ. nr. 528/1988, în R.R.D. nr. 2/1989, p. 67; C.S.J., dec. civ. nr. 1648/1990, în Dreptul nr. 7-8/1991, p. 125.

⁶ Denumirea de conexitate este o creație a pandectiștilor germani din sec. al XVI-lea (a se vedea Sârbu M. Lazăr, *op. cit.*, p. 41).

⁷ Conexitatea nu este până la urmă altceva decât criteriul izvorât din echitate pentru a fundamenta recunoașterea dreptului de retenție și în ipotezele care nu beneficiază de o reglementare expresă a legii. Pentru amănunte asupra rolului considerentelor de echitate în evoluția instituției retenției, a se vedea Sârbu M. Lazăr, *op. cit.*, pp. 75-77.

jurisprudență pentru aplicarea retenției dincolo de ipotezele la care se referă în mod expres dispozițiile legale.

Semnificațiile conexității în procesul constituirii dreptului de retenție sunt însă mult mai profunde.

S-a susținut în acest context că legătura particulară dintre creanța garantată și lucru sau detenția bunului este esența și fundamentul¹ dreptului de retenție².

¹ A se vedea A. Aynès, *Le droit de rétention*, citat *supra*, p. 107. În sensul că legătura dintre creanță și bun justifică dreptul de retenție, a se vedea și: C. Bolze, *L'unité du lien de connexité en droit des obligations*, R.R.J. 1988/2, pp. 325-326; P. Simler, P. Delebecque, *Les sûretés. La publicité foncière*, Dalloz, Paris, 2004, p. 486. Unii autori caracterizează conexitatea ca fundament al retenției, atribuindu-i și rolul de condiție esențială (a se vedea: H. et L. Mazeaud, J. Mazeaud, F. Chabas, *op. cit.*, p. 191; R. Petrescu, V. Scherer, Gh. Nichita, *op. cit.*, p. 65 și p. 73). Potrivit altor autori, conexitatea este calificată ca o condiție esențială pentru recunoașterea dreptului de retenție (a se vedea: J. Mestre, E. Putman, M. Billiau, *op. cit.*, p. 64; P. Vasilescu, *op. cit.*, p. 82; C. Stătescu, C. Bîrsan, *op. cit.*, p. 428). Alte lucrări de specialitate, dar și cea mai mare parte a practicii judiciare, chiar dacă nu plasează în mod expres conexitatea într-o poziție centrală, îi asigură un rol precumpănitor (a se vedea L. Pop, *op. cit.*, p. 451 și p. 453, precum și soluțiile jurisprudențiale citate *supra*, p. 20, nota de subsol nr. 5).

² Potrivit unei alte opinii, dreptul de retenție se fundamentează pe ideea de gaj tacit. Conform acestei orientări, dreptul de retenție este expresia voinței tacite a debitorului proprietar și a creditorului, care au consimțit să dea și, respectiv, să primească un bun drept garanție în vederea realizării creanței. Punctele sensibile ale unei atari fundamentări a dreptului de retenție sunt ușor de sesizat. Ea propune o identificare imposibil de acceptat între dreptul de retenție și gaj, în condițiile în care autonomia celor două noțiuni este astăzi de nediscutat. Apoi, ea conduce la o limitare nejustificată a câmpului de aplicare a dreptului de retenție, ce ar urma să își găsească aplicarea numai în sfera contractelor sinalagmatice. Într-o altă concepție, dreptul de retenție se fundamentează pe necesitatea facilitării creditului. S-a arătat că retenția este un instrument de credit, întrucât rațiunea sa este de a garanta realizarea creanței retenirii, contribuind astfel la asigurarea „securității” creditorului și, mai departe, la dezvoltarea creditului. Critica adusă acestei opinii este substanțială. S-a apreciat ca total nepotrivită asocierea dintre dreptul de retenție și noțiunea de credit. Aceasta pentru că invocarea dreptului de retenție de către creditorul retenirii este expresia voinței acestuia de a stinge imediat datoria. Din contră, creditul implică ideea unei amânări a exigibilității creanței. Propriu-zis, recurgerea la mecanismul de garanție al retenției este ea însăși dovada refuzului creditorului de a „credita” pe debitorul său. În consecință, dreptul de retenție nu poate fi privit ca o măsură de încurajare a creditului, ci, din contră, el se situează, mai degrabă, pe poziția negării ideii de creditare (pentru prezentarea tuturor acestor opinii, dar și criticile ce le-au fost aduse, a se vedea J.-F. Durand, *Le droit de rétention*, t. II, thèse, Paris II, 1979, pp. 1067-1068 și pp. 1069-1073).

Astfel, în cazul conexității obiective (*debitum cum re iunctum*)¹, nașterea dreptului de retenție își are explicația tocmai în relația „întimă” dintre creanță și bun². Din moment ce dreptul creditorului rețentor s-a născut în legătură directă cu lucrul³, este normal ca bunul să

Conform altui punct de vedere, dreptul de retenție s-ar fundamenta pur și simplu pe detenția exercitată de către rețentor asupra bunului grevat. Pentru prezentarea acestei opinii, dar și criticile formulate la adresa ei, a se vedea *infra*, Cap. II, Secțiunea a II-a, §3, lit. A, text și nota de subsol nr. 2 de la p. 54.

¹ Sintagma sintetizează concepția materialistă asupra izvorului dreptului de retenție (a se vedea Sârbu M. Lazăr, *op. cit.*, p. 41). Pentru acest motiv, o vom asocia numai situațiilor ce se subsumează conexiunii materiale dintre creanță și lucru. Pentru semnificațiile acestei locuțiuni, a se vedea și I. Deleanu, S. Deleanu, *Mică enciclopedie a dreptului. Adagii și locuțiuni latine în dreptul românesc*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000, p. 88.

² A se vedea A. Aynès, *Le droit de rétention*, citat *supra*, p. 140. În același sens, a se vedea și H. et L. Mazeaud, J. Mazeaud, F. Chabas, *op. cit.*, p. 191.

³ Răspund acestei exigențe creanțele constând în restituirea cheltuielilor afectate conservării, ameliorării sau transformării lucrului (a se vedea: R. Sanilevici, *op. cit.*, p. 324; H. et L. Mazeaud, J. Mazeaud, F. Chabas, *op. cit.*, p. 191; A. Aynès, *Le droit de rétention*, citat *supra*, pp. 186-187.) S-a exprimat punctul de vedere potrivit căruia există o asemenea conexiune și între creanța în repararea prejudiciului cauzat creditorului rețentor și obiectul ce a provocat paguba (a se vedea: Sârbu M. Lazăr, *op. cit.*, pp. 53-54; H. et L. Mazeaud, J. Mazeaud, F. Chabas, *op. cit.*, p. 191; A. Aynès, *op. cit.*, pp. 186-187. Pentru opinia conform căreia conexitatea materială nu poate exista între creanța în repararea prejudiciului și bunul ce a stat la baza nașterii ei, a se vedea S. Arzalier, *La connexité en droit civil*, L'Harmattan, Paris, 2002, pp. 212-216). În ceea ce ne privește, apreciem că în ipoteza daunelor cauzate de lucru, deși existența legăturii materiale este neîndoiebnică, ea prezintă anumite particularități. Creanța nu își mai are izvorul într-un fapt juridic lícit, precum în situația cheltuielilor efectuate cu lucrul, ci temeiul său este unul delictual. Menționăm că invocarea dreptului de retenție este justificată numai atunci când consecința păgubitoare este urmarea nemijlocită a „faptei ilicite” a lucrului. Dacă prejudiciul este imputabil omului, bunul fiind un simplu instrument al acestuia, „relația” datorie-lucru este insuficient conturată pentru a fundamenta nașterea retenției.

O mențiune se impune. Este adevărat că existența conexității materiale trebuie recunoscută în situația cheltuielilor realizate pentru conservarea, ameliorarea, transformarea lucrului sau atunci când creanța este consecința prejudiciului cauzat de bun. Dar, așa cum s-a spus, o atare conexitate nu trebuie limitată la aceste situații, ci existența ei trebuie semnalată ori de câte ori nașterea dreptului de creanță este prilejuită de stăpânirea unui lucru (a se vedea A. Aynès, *Le droit de rétention*, citat *supra*, p. 140, dar și pp. 186-187). Invocăm în acest sens, cu tilu de exemplu, art. 1910 C. civ. care recunoaște posesorului de bună-credință al bunului furat, pe care l-a cumpărat de la „bâlci sau de la târg, sau la o vindere publică, sau de la un neguțător care vinde ase-

fie afectat stingerii creanței, potrivit adagiului „*ubi emolumentum, ibi onus*”¹.

Într-o formulare sugestivă, în toate cazurile de conexitate materială, „*la chose elle-même est, en quelque sorte, débitrice*”².

Conexitatea obiectivă poate fi identificată³ în materie contractuală⁴, născându-se pe fondul unui raport juridic preexistent, de sorginte convențională, între debitor și retentor, prin care cel din urmă a intrat în stăpânirea bunului. De asemenea, ea poate fi regăsită în domeniul extra-contractual, când dobândirea detenției lucrului are loc prin mijloace de fapt, în absența vreunei înțelegeri dintre părți⁵.

Conexiunea materială se caracterizează întotdeauna prin aceea că dreptul de creanță născut în legătură cu lucrul își are originea într-un fapt juridic⁶, căruia poate sau nu să i se alăture o legătură contractuală anterioară dintre debitor și retentor⁷. Contractul explică doar intrarea creditorului în stăpânirea bunului, fără a fi și izvorul creanței creditorului retentor.

În ipoteza conexității juridice⁸, nexul există între creanța creditorului retentor și detenția bunului, în sensul că ambele sunt prilejuite

menea lucruri”, un drept de retenție opozabil proprietarului, până la achitarea către creditorul retentor a prețului pe care acesta l-a plătit la cumpărare. Retenția în această situație nu este decât expresia conexității materiale, însă dreptul de creanță născut în legătură cu lucrul nu poate fi subsumat vreuneia dintre situațiile anterior indicate (a se vedea, pentru amănunte, *infra*, Titlul II, Cap. I, Secțiunea a II-a, §3).

¹ A se vedea A. Aynès, *Le droit de rétention*, citat *supra*, p. 201. Pentru semnificațiile acestei sintagme, a se vedea I. Deleanu, S. Deleanu, *op. cit.*, pp. 407-409.

² A se vedea H. et L. Mazeaud, J. Mazeaud, F. Chabas, *op. cit.*, p. 191.

³ *Idem*, pp.191-192.

⁴ Menționăm cazul depozitarului care invocă un drept de retenție până la achitarea creanței sale în restituirea cheltuielilor efectuate în legătură cu lucrul deținut în baza contractului de depozit sau până la repararea prejudiciului cauzat de bunul depozitat (a se vedea H. et L. Mazeaud, J. Mazeaud, F. Chabas, *op. cit.*, p. 191).

⁵ Este, spre exemplu, situația constructorului de bună sau rea-credință care invocă un drept de retenție până la achitarea creanței sale născute în legătură cu lucrul (a se vedea H. et L. Mazeaud, J. Mazeaud, F. Chabas, *op. cit.*, p. 192).

⁶ Faptul juridic generator al creanței poate fi licit – îmbogățirea fără justă-cauză sau gestiunea de afaceri – ori ilicit, îmbrăcând forma răspunderii pentru lucruri.

⁷ În sensul că acordarea dreptului de retenție implică, în afara unei conexități juridice sau materiale, preexistența unui raport juridic în temeiul căruia a fost transmisă deținerea bunului, a se vedea R. Petrescu, V. Scherer, Gh. Nichita, *op. cit.*, p. 79.

⁸ Aptitudinea conexității juridice de a explica nașterea dreptului de retenție este acceptată de cea mai mare parte a literaturii de specialitate. Menționăm în acest sens